

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף כז

(המשך מהדף הקודם)

ולא יסיק בו: למדנו במשנה שאחרי שהחמץ נאסר בהנאה אסור להסיק בו תנור או כיריים.

תנור שהסיקו באיסורי הנאה כגון בקליפות אגוזים ורימונים של ערלה (שהם בכלל הפרי האסור בהנאה), או בקשין של כלאיים (אפילו שאינם פרי): אם היה זה תנור של חרס חדש - ההיסק הראשוני מחזק אותו וגומר את בנייתו, ולכן התנור נאסר בהנאה וצריך לנתוץ אותו. אבל תנור ישן - האיסור הוא רק ליהנות מהאש של האיסור, ולכן ממתינ עד שיצטנן התנור ומסיק בו פעם אחרת.

ואם אפה את הפת בהיסק הראשוני של תנור חדש (מהרש"א): לדעת רבי הפת אסורה כיון ש'יש שבח עצים בפת', כלומר ניכר השבח של עצי האיסור בפת וכאילו נהנה ממש מהעצים. ולדעת רבנן הפת מותרת כיון 'אין שבח עצים בפת' כלומר האש באה מהעצים לאחר שכבר נשרפו ומותרים בהנאה. (לדעת רבנן גם תנור חדש שהוסק בעצי ערלה מותר מכיון שאין שבח עצים בתנור. אבל דעת רבי בתנור חדש תתבאר להלן).

אפה את הפת על גבי גחלים של ערלה: לכולי עלמא מותרת, מכיון שההנאה מהעצים באה לאחר שכבר כלה האיסור ובטל.

ישנה ברייתא החולקת על הברייטא הקודמת, וסוברת שגם תנור חדש אינו צריך שבירה אלא רק יוצן. הגמרא מבררת מי הם התנאים שנחלקו במחלוקת הברייטות.

מחלוקת רבי ורבנן: לכאורה רבי סובר בברייטא הראשונה שחדש יותץ, ורבנן סוברים בברייטא השניה שחדש יוצן. הגמרא דוחה מכיון שרבי רק חלק על רבנן בפת שנאפתה מהאיסור לבדו - דהיינו בהיסק הראשוני של התנור החדש, אבל בהיסק השני של התנור החדש הרי יש כאן גם צירוף של העצים ו'זה וזה גורם' מותר.

(המשך בדף הבא ↓)

מחלוקת רבי אליעזר ורבנן בשאור: שאור (=חתיכת עיסה מחומצת מאד שמחמיצה עיסות אחרות, כמו 'שמרים' בימינו) של חולין ושאור של תרומה שנפלו לתוך עיסה והחמיצו אותה, אבל לא היה בכח של אחד מהם לבדו להחמיץ אלא רק בצירוף שניהם – לדעת רבי אליעזר הולכים אחרי השאור האחרון שנפל; אם הוא חולין העיסה מותרת ואם הוא תרומה העיסה אסורה. לדעת רבנן בכל מקרה העיסה מותרת בגלל שאין באיסור לבדו כח לאסור אותה (ו'זה וזה גורם' מותר).

אביי מפרש את דעתו של רבי אליעזר במקרה שנפל ההיתר האחרון - דוקא כשהקדים וסילק את השאור של האיסור מיד כשנפל השאור של היתר, שאז ההיתר החמיץ לבדו את העיסה. אבל אם לא סילקו והחמיצו אותה ביחד, אסורה בין ש'זה וזה גורם' אסור. נמצא שנחלקו הברייתות במחלוקת זו.

הגמרא דוחה את פירושו של אביי בדעת רבי אליעזר. רבי אליעזר סובר שהולכים אחר האחרון גם אם לא סילק את האיסור כיון שהולכים אחר גמר המעשה, וכשנפל ההיתר לבסוף מותר אפילו שהאיסור מסייע, כי 'זה וזה גורם מותר'.

רבי אליעזר בעצי אשירה: תנור שהסיקו בעצי אשירה ואפה בו את הפת - אסורה בהנאה, ואפילו נתערבה הפת באחרות כולם אסורות. רבי אליעזר אומר שיכול להוליך את דמי הנאת העצים לים המלח ולהתיר את הלחמים ובכך לפדות את האיסור, אך אמרו לו רבנן שאין פדיון לעבודה זרה. נמצא שרבי אליעזר סובר ש'זה וזה גורם אסור' ולכן אסר את הפת אפילו שנאפתה על ידי התנור והעצים. אם כן רבי אליעזר הוא התנא של הברייתא הראשונה, ואילו רבנן המובאים לעיל (החולקים על רבי) הם התנא של הברייתא השניה. ונחלקו בזה וזה גורם.

ואין לדחות שרבי אליעזר מדבר דווקא בעבודה זרה החמורה; מכיון שאין לנו תנא אחר הסובר שזה וזה גורם אסור, ועוד שמצאנו מפורש שהוא סובר כן גם בשאר איסורים.

אמר אביי: עד עכשיו פירשנו את הרישא של הברייתא הראשונה, שתנור חדש יותץ שלא כרבי אלא כרבי אליעזר.

אבל אם נרצה להעמיד אותה כדעת רבי וכלומר שהוא סובר שזה וזה גורם אסור – נמצא שרבי כרבי אליעזר.

(המשך מדף קודם ↑)

אבל אם נפרש שוב כבתחילה שלדעת רבי זה וזה גורם מותר ולכן תנור חדש לא יותץ כי אפשר להשתמש בו שוב ביחד עם עצים, ודוקא בפת שהוסקה בהיסק ראשון בתנור חדש אסורה כי יש שבח עצים בפת, ואין שם עוד דבר שגורם. לפי זה אסור להשתמש בצלחות וכוסות של חרס שייצר אותם באש של עצי איסור הנאה, מכיון שיש שבח עצים בכלים, ובשימוש בהם אין גורם נוסף שיתיר. אבל לבשל בקדירה שנוצרה מאש של עצי אשירה, וכן להסיק בתנור (בפעם השניה) בעצי היתר – תלוי במחלוקת האם זה וזה גורם מותר או אסור.

ואיכא דאמרי שגם בקדירה אסור לבשל. מכיון שאדם נהנה מכך שהוא מכניס לתוכה את המאכל עוד קודם הבישול, ואין כאן זה וזה גורם (אבל תנור מכניסים לתוכו את האוכל רק לאחר שמסיקים בו אש).

א"ר יוסף... אמר שמואל: שמואל הופך את הדעות של רבי ורבנן שבברייתא הראשונה; לרבי הפת מותרת ולרבנן אסורה. הסיבה לכך או ששמואל שנה את הברייתא הפוך. או בגלל שפסק הלכה כרבי ורצה שיקבלו את פסיקתו ציטט את רבנן כדעה האוסרת, מכיון שהכלל הוא: הלכה כרבי רק כשהוא חולק עם חבירו, ולא עם חבריו דהיינו רבנן.

בישלה על גבי גחלים: למדנו בברייתא לעיל שאם אפה את הפת על גבי גחלים של איסורי הנאה - גם לדעת רבי הפת מותרת. נחלקו הדעות האם דווקא בגחלים עוממות (= כביות) מותר, אבל בגחלים לוחשות אסור מכיון שיש שבח עצים בפת. או שאפילו בגחלים לוחשות מותר, והמקרה של שבח עצים בפת האסור הוא רק כנגד אבוקת האש עצמה. לפי דעה זו רבנן הסוברים שאין שבח עצים בפת מתירים אפילו כנגד האבוקה, אבל ודאי שאסור לשבת על כיסא מעץ האסור בהנאה (ודוקא ליהנות מאש של עץ שנשרף מותר כי כבר כלה העץ).

תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו פת: גם לרבנן המתירים בפת שנאפתה בעצי ערלה כאן אסורה. הגמרא מבררת מה ההבדל בין הקדש לערלה ששניהם אסורים בהנאה?

ערלה בטילה במאתיים ולכן הקילו רבנן שלאחר שנשרפה מותרת הנאתה, אבל הקדש אפילו באלף לא בטל.

(המשך בדף הבא ↓)

והלא מעל המסיק: ישנו כלל בהקדש (שלא קדוש בקדושת הגוף - כמו קרבן או כלי שרת שאינם יוצאים לחולין) שלאחר שמעלו בו הוא יוצא לחולין ואין בו שוב דין מעילה. נמצא שהמסיק את האש כבר מעל בעצים ואין איסור לאפות בהם את הפת?

עצי שלמים: אין בהם דין מעילה מכיון שהם 'קודשים קלים' הנאכלים לבעלים (מלבד האימורים המוקרבים על המזבח). ואליבא דרבי יהודה הסובר שהמועל במזיד לא מתחלל ההקדש, כיון שאין בו דין מעילה (אין חיוב קרבן וחומש על מעילה במזיד) והוא הדין כאן דבר שאין בו דין מעילה אינן מתחלל.

כל הנשרפין: כל איסורי הנאה שמצוה לשרוף אותם - האפר של השריפה מותר, חוץ מאפר של עצי אשירה ועצי הקדש. והרי המסיק כבר מעל בהם?

הגמרא מתרצת א. שנפלה דליקה מאליה. ב. אפר של תרומת הדשן שמצוה לשרופו ולא היה בו מעילה אבל הוא טעון גניזה ולא יצא לחולין כפי שנלמד מהפסוק "ושמו" - שלא יפזר אותו בכמה מקומות אלא ישים אותו ליד המזבח ששם מקום גניזתו.

רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה: רבי יהודה למד זאת בתחילה ב'קל וחומר' מנותר שאינו בבל יראה ובל ימצא ודינו בשריפה, קל וחומר לחמץ ישנו בבל יראה ובל ימצא. אמרו לו רבנן אין ללמוד קל וחומר באופן שהחומר תביא לידי קולא, שהרי אם לא ימצא עצים לשרופו לא יבער אותו (ומדובר ביוצא לדרך שלא יבער בשעת יציאתו אף שודאי יבטל בשעת האיסור).

חזר רבי יהודה ולמד 'במה מצינו': כלומר מצינו בנותר שאסור באכילה ומצינו בחמץ שאסור באכילה, כמו נותר שדינו בשריפה כך חמץ דינו בשריפה. רבנן דחו את הלימוד כי מצינו מקרה דומה שאסור באכילה, אך אין דינו בשריפה. ורבי יהודה חזר ולמד ממקום אחר ורבנן דחו את הלימוד וכך הלאה.